

دفتر مجلس انصار اللہ بھارت

Office Of The Majlis Ansarullah Bharat

Mohallah Ahmadiyya Qadian-143516, Distt.Gurdaspur (Punjab) INDIA

Mob: +919682536974, E-Mail: ansarullah@gadian.in

ਮੁਹੱਲਾ ਅਹਮਦੀਯਾ ਕਾਦੀਆਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ (ਪੰਜਾਬ)

ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ਹ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮੁ ਦੀ ਮੁਬਾਰਕ ਸੀਰਤ ਦਾ ਮੁਕੱਮਲ ਨਮੂਨਾ।

ਸੰਖੇਪ ਵਿਵਰਨ ਖੁਤਬਾ ਜੁਮਆ ਹਜ਼ਰਤ ਮਿਰਜ਼ਾ ਮਸਰੂਰ ਅਹਮਦ ਖਲੀਫ਼-ਤੁਲ-ਮਸੀਹ ਅਲ-ਖ਼ਾਮਿਸ ਅੱਯਦਾਹੁੱਲਾਹੁ ਤਆਲਾ ਬਿਨਸ੍-ਰਿਹਿਲ੍ ਅਜ਼ੀਜ਼, 04 ਸਿਤੰਬਰ 2026 ਈ., ਮਸਜਿਦ ਮੁਬਾਰਕ, ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਟਿਲਫੋਰਡ, ਯੂ.ਕੇ.

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ﴿۱﴾ أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴿۲﴾ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿۳﴾ أَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۴﴾ أَلْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا إِتْيَانُكَ نِعْمَتَكَ يَا إِلَهِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ﴿۵﴾ إِنَّكَ نَعْبُدُكَ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿۶﴾ إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿۷﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿۸﴾

ਤਸੱਹੁਦ, ਤਅੱਵੁਜ਼ ਅਤੇ ਸੂਰਤ ਫ਼ਾਤਿਹਾ ਦੀ ਤਿਲਾਵਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਜ਼ੂਰ ਅਨਵਰ ਅੱਯਦਾ ਹੁੱਲਾਹੁ ਤਆਲਾ ਬਿਨਸ੍-ਰਿਹਿਲ੍ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ਹ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮੁ ਨੂੰ ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਨੇ ਮੁਕੱਮਲ ਇਨਸਾਨ ਬਣਾ ਕੇ ਤਮਾਮ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਲਈ ਉਸਵਇ ਹਸਨਾ (ਬਿਹਤਰੀਨ ਨਮੂਨਾ) ਅਤੇ ਹਰ ਖੁਲਕ (ਆਚਰਣ) ਨੂੰ ਆਪ ﷺ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜ਼ੀਮ ਖੁਲਕ (ਆਚਰਣ) ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੋਮਿਨਾਂ ਨੂੰ ਨਸੀਹਤ ਫ਼ਰਮਾਈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਨੇਕ ਸਿਫਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਖੁਲਕ (ਆਚਰਣ) ਦੇ ਉੱਚੇ ਮਿਆਰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਅਜ਼ੀਮ ਰਸੂਲ ﷺ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੀ ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਹੈ। ਆਪ ﷺ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਖੁਲਕ (ਆਚਰਣ) ਨੂੰ ਉੱਚੇ ਮਿਆਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਉੱਥੇ ਮੋਮਿਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਚੇ ਮਿਆਰਾਂ ਦੇ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਤਲਕੀਨ ਕੀਤੀ। ਆਪ ﷺ ਦੀ ਸੀਰਤ ਵਿੱਚ **ਤਵੱਕੁਲ ਅਲੱਲਾਹ** (ਅੱਲਾਹ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ) ਦਾ ਖੁਲਕ (ਆਚਰਣ) ਵੀ ਨਿਹਾਇਤ ਉੱਘਾ ਸੀ।

ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐ ਨਬੀ! ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦਾ **ਨਿਗਰਾਨ**, ਮੋਮਿਨਾਂ ਨੂੰ **ਖੁਸ਼-ਖ਼ਬਰੀ** ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਨੂੰ **ਡਰਾਉਣ** ਵਾਲਾ, ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਵੱਲ **ਬੁਲਾਉਣ** ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਚਮਕਦਾਰ ਹੋਇਆ **ਸੂਰਜ** ਬਣਾ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਮੋਮਿਨਾਂ ਨੂੰ ਬਸ਼ਾਰਤ (ਖੁਸ਼-ਖ਼ਬਰੀ) ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਈ ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਦੇ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਫ਼ਜ਼ਲ ਹੈ। ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਅਤੇ ਮੁਨਾਫ਼ਿਰਕਾ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਮੰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁੱਖ ਦਿਹੀ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਅਤੇ ਅੱਲਾਹ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰ। ਅੱਲਾਹ ਕੰਮ ਸਵਾਰਣ ਦੇ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੋਮਿਨਾਂ ਦੇ ਲਈ ਵੀ ਖੁਸ਼-ਖ਼ਬਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਈਮਾਨ 'ਤੇ **ਕਾਇਮ** ਰਹਿਣ, ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ **ਅਮਲ** ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਾਤ (ਰੋਂਦ) 'ਤੇ ਪੂਰਨ **ਵਿਸ਼ਵਾਸ** ਕਰਨ ਤਾਂ ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਈ ਹਰ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਸਿਵਾ ਕੋਈ ਇਬਾਦਤ ਦੇ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਮੋਮਿਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਲਾਹ 'ਤੇ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਹਜ਼ਰਤ ਮਸੀਹ ਮੌਉਦੁ ਅਲੈਹਿਸ੍ ਸਲਾਮੁ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਖ਼ਾਤਮੁਲ੍ ਅਮ੍ਬਿਯਾ ﷺ ਦੇ ਵਾਕਿਆਤ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਹਾਇਤ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ਹ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮੁ ਉੱਚੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਸੱਚੇ, ਸਾਫ਼ ਅੰਦਰੂਨੇ ਵਾਲੇ, ਖੁਦਾ ਦੇ ਲਈ ਜਾਨ ਹਥੇਲੀ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ, ਖੁਲਕਤ ਦੇ ਭੈ ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਮੂੰਹ ਫੇਰਨ ਵਾਲੇ, ਅਤੇ ਮਹਿਜ਼ ਖੁਦਾ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਨਬੀਆਂ ਦੇ ਵਾਕਿਆਤ ਵਿੱਚ

ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਖੁਦਾ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਕ਼ਦਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕ਼ਦਮਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

ਫਿਰ ਆਪ ﷺ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ **ਤਬੱਤੁਲ** ਯਾਨੀ ਖੁਦਾ ਤਆਲਾ ਨਾਲ ਦਿਲ ਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ, ਇਸ ਦਾ ਅਮਲੀ ਨਮੂਨਾ ਸਾਡੇ ਪੈਗ਼ਮਬਰ ﷺ ਹਨ। ਨਾ ਆਪ ﷺ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਬੁਰਾ ਕਹਿਣ ਦੀ। ਆਪ ﷺ ਨੂੰ ਬੇ-ਸੁਮਾਰ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਪੇਸ਼ ਆਈਆਂ ਪਰ ਕੋਈ ਲਾਲਚ ਅਤੇ ਲੋਭ ਆਪ ﷺ ਨੂੰ ਉਸ ਕੰਮ ਤੋਂ ਨਾ ਰੋਕ ਸਕਿਆ ਜਿਹੜਾ ਆਪ ﷺ ਖੁਦਾ ਦੇ ਵੱਲੋਂ ਕਰਨ ਆਏ ਸਨ। ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਖ਼ਸ **ਮੁਤਬੱਤਿਲ** (ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਨਾਲ ਦਿਲ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ) ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ **ਮੁਤਵੱਕਿਲ** (ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਗੋਇਆ **ਮੁਤਵੱਕਿਲ** (ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਹੋਣ ਦੇ ਵਾਸਤੇ **ਮੁਤਬੱਤਿਲ** (ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਨਾਲ ਦਿਲ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ) ਹੋਣਾ ਸ਼ਰਤ ਹੈ। ਜਦ ਤੱਕ ਇਨਸਾਨ ਦੂਸਰਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਅਤੇ ਟੇਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਖ਼ਾਲਿਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੱਲਾਹ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਦ ਖੁਦਾ ਦੇ ਵੱਲ ਤਵੱਜੋ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਤੋੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੁਦਾ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਨਬੀ ﷺ ਮੁਕੱਮਲ **ਮੁਤਬੱਤਿਲ** (ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਨਾਲ ਦਿਲ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ) ਵੀ ਸਨ ਅਤੇ ਮੁਕੱਮਲ **ਮੁਤਵੱਕਿਲ** (ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਵੀ ਸਨ।

ਹਜ਼ਰਤ ਮਸੀਹ ਮੌਊਦੁ ਅਲੈਹਿਸ੍ ਸਲਾਮੁ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝੋ ਕਿ ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ, ਉਹ ਬੜੀ ਤਾਕਤ ਵਾਲੀ ਜ਼ਾਤ ਹੈ। ਜਦ ਉਸ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅੱਲਾਹ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਤਕ਼ਵੇ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਮੱਤਕੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਤੋਂ ਖ਼ਲਾਸੀ ਬਖ਼ਸ਼ਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਦੀਨੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੜਚਨ ਹੋਣ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਮੱਤਕੀ ਨੂੰ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ **ਰਿਜ਼ਕ** ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮੁ ਨੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨਾ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦੇ ਤਮਾਮ ਜਹਾਨ ਦਾ ਮੁਕ਼ਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਹਲਿ ਕਿਤਾਬ (ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈ) ਅਤੇ ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ਰ ਅਤੇ ਉੱਚੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਗਿਆਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਅਤੇ ਆਲਿਮ ਫ਼ਾਜ਼ਿਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ। ਲੇਕਿਨ ਆਪ ﷺ ਨੂੰ **ਰੂਹਾਨੀ ਰਿਜ਼ਕ** ਇਸ ਕ਼ਦਰ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਆਪ ﷺ ਸਭ 'ਤੇ ਗ਼ਾਲਿਬ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦੀਆਂ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਕੱਢੀਆਂ।

ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਬਿਨ ਖ਼ਤਾਬ ਰਜ਼ਿਯੱਲਾਹੁ ਅਨਹੁ ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮੁ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਅੱਲਾਹ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰੋ ਜਿਹਾ ਕਿ ਉਸ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ **ਪਰਿੰਦਿਆਂ** ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਖ਼ਾਲੀ ਢਿੱਡ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਢਿੱਡ ਭਰ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਜ਼ਰ ਗੱਫ਼ਾਰੀ ਰਜ਼ਿਯੱਲਾਹੁ ਅਨਹੁ ਤੋਂ ਰਿਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮੁ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਬੇ-ਪਰਵਾਹੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਲਾਲ ਨੂੰ ਹਰਾਮ ਨਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਨਾ ਕਰਨਾ। ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਬੇ-ਪਰਵਾਹੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਰੋਸੇ ਲਾਇਕ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਹਜ਼ੂਰ ਅਨਵਰ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ: ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮੁ ਰੋਜ਼ ਮੱਰਾ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਦੁਆਵਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਿ ਸਲਮਾ ਰਜ਼ਿਯੱਲਾਹੁ ਅਨਹਾ ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮੁ ਜਦ ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਅੱਲਾਹ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ। ਐ ਅੱਲਾਹ! ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਪਨਾਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫਿਸਲ ਜਾਈਏ ਜਾਂ ਭਟਕ ਜਾਈਏ ਜਾਂ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰੀਏ ਜਾਂ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਜਹਾਲਤ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਈਏ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਜਹਾਲਤ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਇਆ ਜਾਵੇ।

ਹਜ਼ਰਤ ਬੁਰੈਦਾ ਰਜ਼ਿਯੱਲਾਹੁ ਅਨਹੁ ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ਹ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮ੍ ਜਦ ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਤਸ਼ਰੀਫ਼ ਲਿਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਅੱਲਾਹ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅੱਲਾਹ ਹੀ ਦੀ ਤੌਫ਼ੀਕ਼ ਨਾਲ਼ ਨੇਕੀ ਦੀ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਬੁਰਾਈ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹਾਸਿਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਐ ਅੱਲਾਹ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਪਨਾਹ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਮਰਾਹ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮੈਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਮੈਂ ਫਿਸਲਣ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਫਿਸਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਾਂ ਜਾਂ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਮੈਂ ਜਹਾਲਤ ਕਰਾਂ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ਼ ਜਹਾਲਤ ਦਾ ਵਰਤਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਾਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕਰਾਂ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਹੁਰੈਰਾ ਰਜ਼ਿਯੱਲਾਹੁ ਅਨਹੁ ਤੋਂ ਰਿਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ਹ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮ੍ ਹਜ਼ਰਤ ਬਿਲਾਲ ਰਜ਼ਿਯੱਲਾਹੁ ਅਨਹੁ ਦੇ ਕੋਲ਼ ਤਸ਼ਰੀਫ਼ ਲੈ ਗਏ। ਆਪ ﷺ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ਼ **ਖਜ਼ੂਰਾਂ** ਦਾ ਇੱਕ ਢੇਰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ: ਐ ਬਿਲਾਲ! ਇਹ ਕੀ ਹੈ? ਹਜ਼ਰਤ ਬਿਲਾਲ ਰਜ਼ਿਯੱਲਾਹੁ ਅਨਹੁ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕੁੱਝ ਖਜ਼ੂਰਾਂ ਹਨ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪ ﷺ ਦੇ ਲਈ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ। ਆਪ ﷺ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਐ ਬਿਲਾਲ! ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਭੈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕ਼ਯਾਮਤ ਦੇ ਦਿਨ ਇਸ ਦਾ ਧੂਆਂ **ਨਰਕ** ਵਿੱਚ ਉੱਠੇ? ਐ ਬਿਲਾਲ! ਖ਼ਰਚ ਕਰ ਅਤੇ ਅਰਸ਼ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਵੱਲੋਂ ਤੰਗਦਸਤੀ ਦਾ ਭੈ ਨਾ ਕਰ।

ਹਜ਼ਰਤ ਮਸੀਹ ਮੌਊਦ੍ ਅਲੈਹਿਸ੍ ਸਲਾਮ੍ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਈਮਾਨ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਤਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਉਹ ਖੁਦਾ ਤਆਲਾ ਦੇ ਕਰੇ 'ਤੇ ਚੱਲੇ ਅਤੇ ਖੁਦਾ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰੇ। ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ਹ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮ੍ ਨੇ ਹਜ਼ਰਤ ਬਿਲਾਲ ਰਜ਼ਿਯੱਲਾਹੁ ਅਨਹੁ ਨੂੰ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਕੀ ਤੋਂ ਖੁਦਾ 'ਤੇ ਈਮਾਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ? ਜਿਹੜਾ ਖੁਦਾ ਤੈਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਕੱਲ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ? ਪਰ ਇਸ ਨਸੀਹਤ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ **ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਖ਼ਰਚੀ** ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧਨ ਵੀ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹਤਿਆਤ ਤੋਂ ਕੰਮ ਨਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਹਜ਼ਰਤ ਅਨਸ ਬਿਨ ਮਾਲਿਕ ਰਜ਼ਿਯੱਲਾਹੁ ਅਨਹੁ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਸ਼ਖ਼ਸ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਰਸੂਲ! ਮੈਂ ਉਠ ਦਾ **ਗੋਡਾ** ਬੰਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਾਂ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਾਂ? ਆਪ ﷺ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ: ਉਸ ਦਾ ਗੋਡਾ ਬੰਨ੍ਹ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰ।

ਹਜ਼ਰਤ ਮਸੀਹ ਮੌਊਦ੍ ਅਲੈਹਿਸ੍ ਸਲਾਮ੍ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਖੁਦਾ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਨਸਾਨ **ਤਦਬੀਰ** (ਵਿਓਂਤ) ਨੂੰ ਹੱਥੋਂ ਛੱਡ ਦੇਵੇ ਬਲਕਿ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਤਦਬੀਰ (ਵਿਓਂਤ) ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਅੰਜਾਮ ਨੂੰ ਖੁਦਾ 'ਤੇ ਛੱਡੇ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਨਸਾਨ ਤਦਬੀਰ (ਵਿਓਂਤ) ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਫੇਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਸਿਰਫ਼ ਤਦਬੀਰ (ਵਿਓਂਤ) ਕਰਕੇ ਉਸੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੁਦਾ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਤਦਬੀਰ (ਵਿਓਂਤ) ਵੀ ਫੇਕੀ ਹੈ।

ਹਜ਼ਰਤ ਆਇਸ਼ਾ ਰਜ਼ਿਯੱਲਾਹੁ ਅਨਹਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹਨ ਕਿ ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ਹ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮ੍ ਦੇ ਕੋਲ਼ ਕੁੱਝ ਦੀਨਾਰ ਆਏ। ਆਪ ﷺ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਵੰਡ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਛੇ ਦੀਨਾਰ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ﷺ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇੱਕ ਦੇ ਕੋਲ਼ ਰਖਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੀ ਆਖ਼ਰੀ ਬਿਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਆਪ ﷺ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਨਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਜਦ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਹਾਲੇ ਖ਼ਰਚ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਹ ਦੀਨਾਰ ਮੰਗਵਾਏ। ਆਪ ﷺ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਥੇਲੀ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ, ਗਿਣਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਛੇ ਦੀਨਾਰ ਸਨ। ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਆਪਣੇ ਰੱਬ 'ਤੇ ਕੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਇਆ ਜੇਕਰ ਖੁਦਾ ਨਾਲ਼ ਮੁਲਾਕਾਤ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਰੁਖ਼ਸਤ ਹੁੰਦੇ ਵੇਲੇ ਇਹ ਦੀਨਾਰ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ਼ ਹੋਣ। ਫਿਰ ਆਪ ﷺ ਨੇ ਉਹ ਤਮਾਮ ਦੀਨਾਰ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਸਦਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਆਪ ﷺ ਦੀ ਵਫ਼ਾਤ ਹੋ ਗਈ। ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹੀ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਜੋ

ਅੱਲਾਹ ਨੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਸਵਾਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਮੋਮਿਨਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅੱਲਾਹ 'ਤੇ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣ।

ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ਹ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮ੍ ਦੇ ਉਸਵੇ ਵਿੱਚ **ਵਿਸ਼ਵਾਸ** ਦੀ ਉੱਚੀ ਮਿਸਾਲ ਮੁਸੈਲਮਾ ਕੱਜ਼ਾਬ ਦੇ ਵਾਕੇ ਵਿਚ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਮੁਸੈਲਮਾ ਕੱਜ਼ਾਬ ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ਹ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮ੍ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੁਹੰਮਦ (ﷺ) ਆਪਣੇ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਬਣਾਉਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੈਰੋ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਉਹ ਮਦੀਨੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਦੀ ਇਕ ਵੱਡੀ ਜਮਾਅਤ ਦੇ ਨਾਲ ਆਇਆ। ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ਹ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮ੍ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ਼ ਤਸ਼ਰੀਫ਼ ਲੈ ਗਏ ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਸਾਬਿਤ ਬਿਨ ਕੈਸ ਬਿਨ ਸ਼ਮਾਸ ਆਪ (ﷺ) ਦੇ ਨਾਲ਼ ਸਨ। ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ਹ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮ੍ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਖਜ਼ੂਰ ਦੀ ਇੱਕ **ਟਹਿਣੀ** ਸੀ। ਆਪ (ﷺ) ਮੁਸੈਲਮਾ ਕੱਜ਼ਾਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ਼ੋਂ ਇਹ ਟਹਿਣੀ ਵੀ ਮੰਗੇਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਨਾ ਦਿਆਂਗਾ ਅਤੇ ਜੇ ਕੁੱਝ ਖੁਦਾ ਨੇ ਤੇਰੇ ਲਈ ਮੁਕੱਦਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧੇਂਗਾ। ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਪਿੱਠ ਫੇਰ ਕੇ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅੱਲਾਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੇਰੀਆਂ **ਖੁੱਚਾਂ** ਵੱਢ ਦੇਵੇਗਾ।

ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਸਲਿਹ ਮੌਊਦੁ ਰਜ਼ਿਯੱਲਾਹੁ ਅਨਹੁ ਇਸ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ਼ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ਹ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮ੍ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੁਨੀਆ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲ ਤਵੱਜੋ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਵੱਲ ਆਪ (ﷺ) ਅੱਖ ਚੁੱਕ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਸਨ ਬਲਕਿ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਆਪ (ﷺ) ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਖੁਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇ ਵੱਲ ਹੀ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਕਿ ਉਹੀ ਕੁੱਝ ਕਰੇਗਾ। ਆਪ (ﷺ) ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁਕੱਮਲ ਨਮੂਨਾ ਸਨ। ਮੁਸੈਲਮਾ ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ਹ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮ੍ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਫ਼ੌਜ ਲੈ ਕੇ ਮਦੀਨੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਇਹ **ਦਰਖ਼ਾਸਤ** ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਆਪ (ﷺ) ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਅਦ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਬਣਾ ਲੈਣ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਮਾਅਤ ਸਮੇਤ ਆਪ (ﷺ) ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਵੇਗਾ। ਪਰ ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ਹ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮ੍ ਨੇ ਇਸ ਦਰਖ਼ਾਸਤ ਨੂੰ ਫ਼ੌਰਨ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਸੀ, ਆਪ (ﷺ) ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਪਹੁੰਚਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਕ੍ਰੈਸਰ ਅਤੇ ਕਿਸਰਾ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਹੁਕਮ ਭੇਜ ਰਹੇ ਸਨ, ਬਨੀ ਗੱਸਾਨ ਲੜਨ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਕੂਮਤਾਂ ਇਸ ਨਵੀਂ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਅਤੇ ਸ਼ੰਕਾ ਦੀਆਂ ਨਿਗਾਹਾਂ ਨਾਲ਼ ਦੇਖ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਅਜਿਹੇ ਵੇਲੇ ਵਿੱਚ ਇਨਸਾਨੀ ਅਕ਼ਲ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ਼ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ਹ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮ੍ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਖੁਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ 'ਤੇ ਸੀ। ਆਪ (ﷺ) ਦਾ ਦਿਲ **ਯਕੀਨ** ਅਤੇ ਸੀਨਾ **ਈਮਾਨ** ਨਾਲ਼ ਭਰਪੂਰ ਸੀ। ਆਪ (ﷺ) ਨੇ ਮੁਸੈਲਮਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਫ਼ੌਜ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਲਮਹੇ ਦੇ ਲਈ ਵੀ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਖਜ਼ੂਰ ਦੀ ਟਹਿਣੀ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵੀ ਉਸ ਦੀ **ਹਿਮਾਯਤ** ਹਾਸਿਲ ਕਰਨੀ ਪਵੇ ਤਾਂ ਆਪ (ﷺ) ਉਸ ਦੇ ਵੱਲ ਅੱਖ ਚੁੱਕ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਗੇ। ਇਸ ਵਾਕੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ਹ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮ੍ ਦਾ ਇਨਕਾਰ ਕਿਸੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਮਕਸਦ ਦੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਖੁਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ 'ਤੇ ਬੇ-ਇੰਤਿਹਾ ਯਕੀਨ ਅਤੇ ਮੁਕੱਮਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ। ਆਪ (ﷺ) ਨੇ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਅਦ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਬਲਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਬਕਰ ਰਜ਼ਿਯੱਲਾਹੁ ਅਨਹੁ ਦੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਆਪ (ﷺ) ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਮੁਸੈਲਮਾ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਮਰਵਾ ਸਕਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਦੀਨੇ ਵਿੱਚ ਆਪ (ﷺ) ਦੇ ਹੱਥ ਦੇ ਥੱਲੇ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਪ (ﷺ) ਨੇ ਅੱਲਾਹ ਤੁਹਾਨੂੰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਇਸ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ **ਹਲਾਕ** ਕਰੇਗਾ।

ਬਸ ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲ੍ਹ ਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮ੍ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਾਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਇਹ ਉੱਚਾ ਨਮੂਨਾ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਲਾਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇ ਵੱਲ ਮੁਕੱਮਲ **ਝੁਕਣਾ**, ਉਸ ਦੀ **ਰਜ਼ਾ** ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣਾ, ਦੁਨਿਆਵੀ **ਵਿਰੋਧ** ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਾ ਹੋਣਾ, **ਸਾਧਨਾਂ** ਨੂੰ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਨਤੀਜਾ ਅੱਲਾਹ ਤੁਹਾਨੂੰ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਹਰ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ 'ਤੇ **ਵਿਸ਼ਵਾਸ** ਰੱਖਣਾ ਹੀ ਹਕੀਕੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ। **أَلْهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَسَلَّمَ**

ਖੁਤਬਾ ਜੁਮਆ ਦੇ ਆਖਿਰ 'ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਅਨਵਰ ਨੇ ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਫ਼ਦਰ ਮਹਮੂਦ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਹੀਦ ਮੰਡੀ ਬਹਾਉਦੀਨ, ਅਜ਼ੀਜ਼ਾ ਅਮਤੁਲ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਸਾਹਿਬਾ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਸਲਿਹ ਮੌਊਦ ਰਜ਼ਿਯੱਲਾਹੁ ਅਨਹੁ ਦੀ ਦੇਹਤੀ ਅਤੇ ਮੁਕੱਰਮ ਰਸ਼ੀਦ ਅਹਮਦ ਅੱਯਾਜ਼ ਸਾਹਿਬ ਪੈਨਸ਼ਨਰ ਸਦਰ ਅੰਜੁਮਨ ਅਹਮਦਿਯਾ ਦਾ **ਜ਼ਿਕਰਿ ਖ਼ੈਰ** ਕੀਤਾ ਅਤੇ **ਨਮਾਜ਼ਿ ਜਨਾਜ਼ਾ ਗਾਇਬ** ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਫ਼ਰਮਾਇਆ।

أَلْحَمْدُ لِلَّهِ مُحَمَّدٌ ﷺ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنُؤْمِنُ بِهِ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ
يَهْدِيهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ لَهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ ﴿١﴾ وَنَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَنَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ﴿٢﴾
عِبَادَ اللَّهِ رَحِمَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ
تَذَكَّرُونَ أَدْكُرُ وَاللَّهُ يَذْكُرْكُمْ وَادْعُوهُ يُسْتَجِبْ لَكُمْ وَلِذِكْرِ اللَّهِ أَكْبَرُ ﴿٣﴾